

ANDERS JOHNSON:

Långsiktig opinionsbildning

1988 års riksdagsval var borgerlighetens sämsta på 20 år. I en del intervallkommentarer sägs att valet innebar slutet på "höger vågen" och samtidigt en dödförklaring av tvåblocksmodellen i svensk politik. Men egentligen var det inte så mycket som förändrades genom valet. Vi kan se det genom att jämföra valet 1988 med 1985 års val.

Riksdagsmajoriteten förblev densamma, liksom 1985. Den enda förändringen i storleksordningen mellan partierna var att miljöpartiet passerade kds. 1985 passerade folkpartiet centern. Den sammanlagda förändringen av väljarandelar för partierna 1988 blev 12,6 procentenheter. 1985 var förändringen 17,9 procentenheter.

I våras räknade de flesta med att socialdemokraterna skulle vinna valet. Och så blev det. Det mest dramatiska 1988 var att riksdagen fick ett nytt parti, vilket inte heller var direkt oväntat. Däremot är det låga valdeltagandet ett memento. Trots att det fanns ett nytt, "obefläckat" parti ökade antalet soffliggare och blankröstare. Det är en varningssignal till alla partier.

Flyktingarna

Det finns även en annan varningssignal nämligen den kraftiga segern för nejsidan i Sjöbo. Utgången av folkomröstningen kan leda till en allvarlig utveckling av svensk politik, där invandrarfientliga

stämningar sprider sig och invandrarfientliga partier kan få ett ökat stöd.

En första slutsats av valresultatet för folkpartiets del är därför att intensifiera opinionsbildningen mot sådana stämningar.

Stenkrossen

I viss utsträckning är valrörelserna 1985 och 1988 parallella:

Inför 1985 hade moderaterna goda opinionssiffror men utsattes för så hårda angrepp från socialdemokraterna att partiet gick bakåt. Den mjukare Bengt Westerberg, som i huvudsak gick fri från s-attacker, gick i stället framåt.

Inför 1988 hade folkpartiet goda opinionssiffror men utsattes för så hårda angrepp från socialdemokraterna att partiet gick bakåt. Den mjukare Olof Johansson, som i huvudsak gick fri från s-attacker, gick i stället framåt.

Men det finns också flera viktiga skillnader:

- Inför 1985 var moderaterna det klart största borgerliga partiet. Inför 1988 var moderaterna klart större i riksdagen och något större i de flesta opinionsmätningar.
- 1985 var Ulf Adelsohn etablerad som statsministerkandidat i kraft av storleken på sitt parti. 1988 framställdes Bengt Westerberg i media ofta som statsministerkandidat främst i kraft av sin popularitet i partiledarundersökningar. Men han var inte en etablerad borgerlig statsministerkandidat.
- 1985 utsågs moderaterna i god tid före valet till socialdemokraternas huvudmotståndare. På våren arrangerades en lång rad m-s-dueller och under valrö-

Anders Johnson är politisk sekreterare på folkpartiledarens kansli och ledamot av Stockholms kommunfullmäktige.

relsen en partiledarduell. 1988 utsågs folkpartiet till huvudmotståndare endast några veckor före valdagen och partiet fick aldrig en chans att möta socialdemokraterna i en direkt duell.

- Westerberg-effekten 1985 innebar att folkpartiet ökade sin väljarandel med nära 150 procent. Johansson-effekten 1988 innebar att centerpartiet ökade med 15 procent.

Icke desto mindre kan konstateras att det är en mycket svår uppgift att vara socialdemokraternas huvudmotståndare. Socialdemokraterna har överlägsna ekonomiska resurser. Särskilt då de mobiliserar sina sidoorganisationer – LO, fackförbunden, hyresgäströrelsen, PRO m fl. De borgerliga partierna kan aldrig sätta in tillnärmelsevis motsvarande resurser i form av valmöten, direktreklam och tidsannonser.

Den enda möjligheten till motinformation är via mediernas valbevakning. Om denna i viktiga avseenden snarast missgynnar den borgerliga huvudmotståndaren – vilket nog var fallet både 1985 och 1988 – förefaller uppgiften att kasta socialdemokratin ur sadeln utomordentligt svår, särskilt i en högkonjunktur.

En andra slutsats av 1988 års val är att det är nödvändigt för borgerligheten att bedriva ett långsiktigt och systematiskt opinionsarbete mot hela den socialdemokratiska maktapparaten.

Dynamiken

De partier som gick fram i valet är samtliga "linje 3-partier". De ökade med 6,6 procentenheter och fick 25,9 procent av rösterna. I ett längre tidsperspektiv är det

ta knappast anmärkningsvärt. I 1973 års val hade enbart centerpartiet 25,1 procent av väljarna bakom sig.

Men läget är nu ändå litet annorlunda. Valframgångarna för c, kds, mp och vpk kan sättas in i ett mönster och miljöpartiets riksdagscentré skärper konkurrensen mellan partierna om vilket som har den grönaste profilen. Valresultatet innebar en tillbakagång för partier som har en dynamisk syn i ekonomiska frågor och en framgång för partier som har ett mer statiskt betraktelsesätt.

En tredje slutsats av valet är att de dynamiska krafterna i politiken måste stärkas. Vad som behövs är bl a ett träget och långsiktigt opinionsarbete. Det gäller att förmå människor (inte minst journalister) att vidga perspektiven och se möjligheterna i en dynamisk utveckling. Det gäller att kunna formulera mål och visioner.

Det är inte minst nödvändigt att möta de gröna krafterna på deras egen hemmaplan. Motsättningen mellan miljö och tillväxt är falsk. Tvärtom fordrar en kraftfull miljöpolitik ekonomiska resurser. Men det är de statiska partierna som hittills har talat mest och bäst om miljön. De som tror på dynamiken måste bli tydligare i sitt miljöengagemang.

Borgerligheten

I eftervalsdebatten har det spekulerats om att ett grönt block skulle uppstå i svensk politik, vid sidan av de blåa och röda blocken. Det skulle utgöras av "linje 3-partierna". Tanken är av flera skäl orimlig:

- Det gröna blocket är alltför litet för att kunna utgöra ett regeringsalternativ (25,9 procent inklusive kds). I prakti-

ken skulle ett sådant block säkra socialdemokraternas regeringsinnehav vilket många "gröna" väljare — framför allt inom centern — skulle ogilla.

- Det gröna blocket är alltför heterogent. Centerpartistiska bönder i Skåne har mycket litet gemensamt med kommunistiska akademiker i Stockholm. Vpk är i första hand ett rött parti, även om det gärna beskriver sig som grönt då det är oppurtunt. Det måste ha hyggliga relationer till socialdemokraterna för att kunna räkna med kamrat 4%.
- Även om partierna kan finna varandra i främst en del miljöfrågor, så utgör dessa frågor en mindre del av det politiska vardagsarbetet. Rimligen är alla partier inriktade på att miljöpolitiken skall skärpas under de kommande åren. Om detta arbete är framgångsrikt kommer miljöfrågan att förlora sin partipolitiska sprängkraft. Om de ekonomiska problemen i Sverige ökar under de kommande åren, slår kanske sysselsättningen och andra ekonomiska frågor ut miljön som den viktigaste valfrågan.

Det mest realistiska alternativet till en socialdemokratisk regering är en borgerlig trepartiregering. Därför är det önskvärt att samarbetet mellan de borgerliga partierna vidareutvecklas. Detta bör inte utesluta en öppen sakkussion mellan de borgerliga partierna i olika frågor.

I ett avseende är valresultatet bra för det borgerliga samarbetet. Ofta haltar samarbetet på att det minsta borgerliga partiet måste slåss för sin överlevnad (bl a

genom profilering gentemot de andra borgerliga partierna) samtidigt som det största borgerliga partiet lätt kan bli övermodigt och göra anspråk på att få dominera över de andra. I årets val gick det största partiet tillbaka mest och det minsta var det enda som ökade. Därför bör förutsättningarna för att de tre partierna skall mötas som jämlikar vara goda.

Aldrig tidigare har de borgerliga partierna varit så samlade som inför 1988 års val. Ändå blev resultatet magert. Detta är säkert en viktig förklaring till den borgerliga eftervalsbesvikelsen. Ett problem för borgerligheten i detta val har förmodligen varit en dålig mobilisering. Skulle trovärdigheten i trepartialternativet försämrats, är risken stor att mobiliseringsgraden sjunker ytterligare.

I stället behövs en renässans för traditionella höger-vänsterfrågor. Fondfrågan fungerade under flera val som en mycket viktig mobiliseringsfaktor för borgerligheten. Det är tveksamt om socialdemokraterna kommer att bjuda på någon liknande fråga under de kommande åren.

Visst finns det socialdemokrater som nu talar om nyliberalismens död och en vänsterseger i valet. Men även socialdemokraterna gick tillbaka i valet och den politik regeringen har fört efter valet, tyder snarast på att det är den socialdemokratiska kanslihusögern som har dragit det längsta strået.

En fjärde slutsats av valet är att borgerligheten i högre grad måste hitta mobiliseringsfrågor. Röstkolkarna finns numera inte enbart på arbetarklassens sofflock utan även på borgerlighetens divaner.